

lönar sig att spjälka upp exempelvis Adam av Bremens arbete i små bitar, men åtminstone skulle mera utförliga hänvisningar i ett förord ha varit på sin plats.

I praktiken innebär översättningen av en medeltida urkund ofta en ganska långt gående tolkning och i många fall föreslås flera möjliga tolkningar. Översättningarna håller genomgående en relativt hög standard, men exempelvis översättningen av "diabolico instinctu" i urkund nr. 48 med "uppviglad av Perkele" i ett påvligt brev kan diskuteras. Även om den gamle lettiske åskguden och djävulen idag är identiska behöver detta inte nödvändigtvis ha varit fallet på 1200-talet då alla de olika djävlar och demonerna noga namngavs. Översättningarna är visserligen gjorda till modern finska, men åtminstone visar exemplet att de ställvis gärna kunde ha kommenterats.

Tyvärr finns det en bristande noggrannhet i boken som något för-tar det positiva intrycket. Felaktiga källhänvisningar får inte före-komma i en källpublikation som endast innehåller 158 olika källor. Redan en mycket summarisk genomgång visade exempelvis att både nr. 45 och nr 48 hänvisar till FMU 88 fastän nr. 45 inte ingår i *Fin-lands medeltidsurkunder*.

Lena Törnblom

Soldatforskning i Sverige

Sveriges Släktforskarförbund, bildat 1986, är en ung organisation som söker sina verksamhetsformer. En av dem som introducerats är utgivandet av en tematiserad årsbok. Den första årsboken utkom 1988 och har soldatforskningen som tema: Bengt Hjörd (red.), *Båtsmän, ryttare & soldater. Släktforskaren och de militära källorna*, Sveriges Släktforskarförbund. Årsbok 1988. 263 s. Uppsatserna i årsboken består av arkivpresentationer och undersökningar som mer eller mindre klart hänför sig till huvudtemat. En av uppsatserna, Jan Liedgrens om den medeltida kammarmästaren Ingemar Ragvaldsson och hans ättlingar, faller utanför ramen. Årsboken avslutas med en recensionsavdelning.

Erik Norberg framhåller i den inledande uppsatsen den militära byråkratins goda sidor, nämligen noggrannheten och kontinuiteten. Därför är förutsättningarna för individcenterad forskning kring militärpersoner särskilt goda. Ur det militära materialet är det i regel

möjligt att få fram många upplysningar utöver elementära personalia också för helt vanliga båtsmän, ryttare eller knektar.

Norberg tar upp "de båda kulturerna", d.v.s den akademiska forskningen och amatörforskningen, till diskussion. Norberg argumenterar för att amatörforskningen också kan vara av värde för den akademiska forskningen som vill se sammanhang och dra linjer. Som stöd för sin tes anför han de kartläggande och registrerande soldatforskningsprojekt som uppstått i Sverige och inom vilka amatörintsatsen är av avgörande betydelse. Det mest ambitiösa och längst hunna projektet är Soldatregistret som sedan 1983 verkar i anslutning till stifts- och landsbiblioteket i Skara. Projektmålet har satts högt. Man vill åstadkomma en kartläggning av alla indelta soldater inom Skaraborgs län, med befäl och musiker uppskattningsvis 50 000 man. Tack vare hjälp från enskilda amatörforskare kunde 35 000 soldater registreras på fyra och ett halvt år. Projektledaren Björn Lippold bidrar i boken med en uppsats om soldatforskningen och den muntliga traditionen. Han framhåller betydelsen av intervjuer med torprelaterade personer som ännu finns i livet. De erbjuder en möjlighet att komplettera de skriftliga källorna när det gäller indelningsverkets slutskede i Sverige.

Lars Ericson bidrar med tre uppsatser i årsboken. Utöver en presentation av resultatet från en enkät om soldatforskning i Sverige har han skrivit en kortfattad bibliografisk vägledning som inte är tänkt att vara heltäckande men visa på vissa inkörsportar till en omfattande litteratur. Ericsson behandlar i sitt tredje bidrag det centrala källmaterialet i Krigsarkivet med tyngdpunkten lagd på hur forskaren kan gå vidare sedan han funnit "sin" soldat i en rulla. Ulf Söderberg redogör för stamrullorna som för det fast anställda manskapets vidkommande ersätter generalmönsterrullorna fr.o.m. 1880-talet.

Björn Gäfverts uppsats 'Krigsarkivets innehav av finskt material' är visserligen skriven med tanke på personhistoriskt inriktade forskare i Sverige, men utgör samtidigt nyttig orienterande läsning för en finländsk forskare som planerar ett besök på Krigsarkivet. Uppsatsen omfattar också material som hänför sig till skeenden efter 1809. Gäfvert skriver att de finska regementsarkiven är anmärkningsvärt dåligt bevarade. Det är i själva verket så att de finns i gott förvar på annat håll, nämligen i riksarkivet i Helsingfors, närmare bestämt i samlingarna Militaria I-II (*Översiktskatalog för riksarkivet I, Helsingfors 1956*, s. 115-123).

Krigsarkivet har aldrig kunnat bedriva en aktiv bildinsamling, men har det oaktat en stor mängd porträtt och personbilder som till en del är inventerad och registrerad. Stig Svenson har skrivit en introduktion till bildsamlingarna.

Det är självfallet så att en soldatforskare har skäl att frekventera också andra arkiv än Krigsarkivet. Lars Otto Berg framhåller inledningsvis militärväsendets stora roll i det gamla samhället, något som också avspeglas i den civila byråkratins efterlämnade papper. Genom Bergs uppsats orienteras läsaren om vad som möjligtvis finns bevarat i olika arkiv. Mycket har gått förlorat av exempelvis de olika handlingar som landshövdingen enligt instruktionen 1635 skulle uppbewara i sina sex skåp – det tredje med 15 lådor var avsett för landmilitära handlingar och det fjärde, med bara 6 lådor, skulle innehålla handlingar som gällde flottan och sjöfolket.

En släktforskare kan ge namnen i antavlor eller stamträd ansikten och karaktär genom fortsatt forskning. Nils Blomkvist presenterar sina förfäder kåserande men mycket närgånget i en uppsats som fått den mycket välvalda underrubriken 'En personlig historia'. Han vågar rent av frågan om en förfader helt enkelt var en "skitstövel". Blomkvist kan inte acceptera "gräv där du står"-rörelsens förkastande dom över släktforskningen "att bara vilja skapa en adelskalender åt medelsvensson". Han ser släktforskningen som "en av fakulteterna i den stora, framväxande folkforskningen". De Blomkvistska anorna är militärt präglade. I en annan av uppsatserna följer Egon Prahl en förfader i Pommerska kriget. Hans prosa står mycket nära en rent skönlitterär text.

Agneta Guillemot sammanfattar en del av sina forskningsresultat om indelta soldater i det sena 1800-talet, nämligen rekrytering, utbildning och familjebildning. Ann Hörsell behandlar en säkerligen renodlat obehaglig verklighet, nämligen fångar och arresteranter i Kristianstads fästning kring år 1800. Undersökningen, som kunnat utföras med hjälp av ett unikt källmaterial i Krigsarkivet, gäller en brytningstid inom fångvården när straffet inte längre skulle avskräcka andra utan återanpassa brottslingen. Många av fångarna var soldater, och de flesta fångarna deltog i fortifikationsarbeten.

Det kan med fog påstås att *Båtsmän, ryttare & soldater* ogärna bör saknas i en välutrustad soldatforskares ränsel.

Nils Erik Villstrand